

*Кулакова С.Ю., аспірант
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка, Україна*

РОЛЬ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Кулакова Світлана Юріївна, аспірант. Роль конкурентних переваг у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону. Стаття присвячена одній з актуальних проблем: посиленню конкурентоспроможності регіону та використанню його конкурентних переваг при формуванні стратегічних напрямів розвитку регіону. Розглянуто чинники, які визначають соціально-економічний розвиток і конкурентоспроможність регіону, що дозволило авторів провести аналіз внутрішніх ресурсів Полтавського регіону як можливостей та загроз для його подальшого розвитку. Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, регіон.

Кулакова Светлана Юрьевна, аспирант. Роль конкурентных преимуществ в обеспечении социально-экономического развития региона. Статья посвящена одной из актуальных проблем: усилению конкурентоспособности региона и использованию его конкурентных преимуществ при формировании стратегических направлений развития региона. Рассмотрены факторы, определяющие социально-экономическое развитие и конкурентоспособность региона, что позволило автору провести анализ внутренних ресурсов Полтавского региона как возможностей и угроз для его дальнейшего развития. Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентные преимущества, регион.

Kulakova Svetlana, graduate student. A value of competitive edges is in providing of socio-economic development of region. The article is sanctified to one of issues of the day: to strengthening of competitiveness of region and use of his competitive edges at forming of strategic directions of development of region. Factors of socio-economic development and competitiveness of region are considered, that allowed to the author to conduct the analysis of internal resources of the Poltava region as possibilities and threats for his further development. Keywords: competitiveness, competitive edges, region.

Вступ. Стале зростання економіки будь-якої держави потребує сприятливих умов для бізнесу та активного підключення факторів

інновативності в економічне життя, що передбачає системне посилення конкурентних переваг порівняно із іншими країнами світу і сприяє збільшенню надходження прямих іноземних інвестицій, а також підвищенню адаптивності економічної системи до зовнішніх збурень.

Така спрямованість розвитку потребує нових підходів до використання економічного, людського та природно-ресурсного потенціалу регіонів, що забезпечить досягнення якісно нового рівня ефективності і конкурентоспроможності економіки та життя населення [1].

Підвищення рівня конкурентоспроможності економіки регіонів України шляхом реалізації їх конкурентних переваг дозволить визначити основні стратегічні засади соціально-економічного розвитку, збільшити ефективність економіки та підвищити конкурентний статус країни та її регіонів на міжнародних ринках. Саме тому особливого значення в сучасних умовах набуває проблематика регіональної конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гостра актуальність вироблення суспільної ідеології конкурентоспроможності та розробки стратегії і тактики забезпечення конкурентоспроможності регіону в умовах сучасного етапу процесу європейської інтеграції України підтверджується активним висвітленням цієї проблематики на шпальтах провідних вітчизняних видань, у численних наукових працях.

Сутності та значенню конкуренції регіонів, а також проблемам формування конкурентних переваг присвятили праці такі вітчизняні науковці як Василенко В.Н., Агафоненко О.Ю., Будяков В.Е. [5], Беленький П.Ю., Шевченко-Марсель В.І., Другов О.О. [2, 3], Бурдяк О.В. [4], Мочерний С.В. [6], Єресько І.І. [7], але при цьому вони не враховують особливості впливу джерел конкурентних переваг на загальну конкурентоспроможність регіону. Тому метою даної статті є дослідження джерел конкурентних переваг та висвітлення їх ролі в системі стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіону.

Постановка задачі. Метою написання даної наукової статті було аналіз теоретичних засад та системне вивчення сильних та слабких сторін економіки Полтавського регіону порівняно із іншими регіонами України, дослідження найвагоміших зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на структурні процеси, а також розроблення рекомендацій щодо реалізації конкурентних переваг економіки регіону.

При написанні наукової роботи використовувались наступні методи дослідження: метод синтезу та аналізу, системно-структурний, статистичних оцінок, планування, спостереження.

Виклад основного матеріалу. Визначальною метою кожної країни на сучасному етапі розвитку світової економіки, який характеризується глобалізацією ринків, посиленням конкуренції, інтенсифікацією міжнародних економічних зв'язків, стає нарощення економічного зростання, збільшення ваги в економічному просторі розвинених держав, покращення інвестиційного клімату і, як результат, підвищення конкурентного статусу країни, в основі якого лежить конкурентоспроможність її регіонів.

Для України характерним явищем є диспропорції у розвитку її регіонів, що характеризуються відмінностями в спеціалізації, різним ступенем розвитку підприємництва, особливостями структури економіки, різною активністю інвестиційної та інноваційної діяльності, специфікою характеристик соціально-трудоного потенціалу і, як результат, різним рівнем їх конкурентоспроможності.

Різний рівень розвитку регіонів країни тягне за собою багато негативних соціальних та економічних наслідків, тому уряд намагається зменшувати диспропорції шляхом вдосконалення регіональної політики [7, с. 189]. Завдання балансування рівня соціально-економічного розвитку регіонів важливе і складне. Важливе, тому що посилення таких диспропорцій призводить до створення в країні депресивних регіонів, а складне – оскільки залежить від багатьох факторів [3, с. 101], головними з яких на сьогоднішній день є:

– ринковий (взаємопроникнення регіональних, національних і світового ринків);

– конкурентний (посилення конкуренції на усіх перерахованих ринках, особливо нецінової конкуренції – конкуренції в області якості життя і інновацій);

– виробничий (поступовий перехід від фордизму до постфордизму як способу організації виробництва, що має на увазі: заміну масового виробництва дрібносерійним; заміною вертикальної організації праці – горизонтальною; низької індивідуальної відповідальності – співучастю індивіда у виробничому процесі).

Ці чинники ведуть від територіальної диференціації і розподілу праці до її територіальної інтеграції, від гомогенних регіональних ринків – до диверсифікованих, а в цілому – від національної регіональної політики до власне регіональної на рівні окремих регіонів держави.

Чинники, сприятливі сьогодні для розміщення на території підприємств, завтра означають додаткові можливості для залучення інвестицій, збільшення зайнятості і вирішення інших назрілих регіональних проблем. Тобто вони одночасно стають умовами, індикаторами успішного соціально-економічного розвитку регіонів у майбутньому.

Таким чином, необхідно враховувати дію цих змін на конкурентоспроможність і господарюючих суб'єктів, і регіонів. Наприклад, для регіонів це означає, що одні розвиваються як економічно більш сильні області, здатні мобілізувати власні ресурси і залучити додаткові інвестиції, інші – залишаються на периферії, треті – розвиваються лише в окремих специфічних сферах (приклад – туризм).

Отже, треба з'ясувати, які чинники повинні в першу чергу враховувати господарюючі суб'єкти, і які чинники повинні покращувати регіони для підвищення своєї конкурентоспроможності.

Як і всяка економічна система, регіон має внутрішнє і зовнішнє середовище, які взаємодіють. Ці зв'язки можуть бути як прямої, так і непрямої

дії. Для якісної характеристики та оцінювання динаміки зміни середовища необхідно проаналізувати наступні групи чинників, зображені на рис. 1.

Рисунок 1 – Чинники, що визначають соціально-економічний розвиток та конкурентоспроможність регіону

Сукупне врахування цих чинників під час формування бачення прогресу території може сприяти забезпеченню сталого розвитку та високому рівню конкурентоспроможності регіону.

Результати аналізу, який проводиться на основі всестороннього економіко-статистичного вивчення конкурентного клімату, а також реальних та потенційних загроз регіону, як правило, узагальнюються у вигляді SWOT-аналізу, наведеного нижче. SWOT-аналіз – це проста форма генерації стратегічних альтернатив для аналізу ситуації. Він придатний або до корпоративного рівня або рівня ділової одиниці і часто з'являється в маркетингових дослідженнях,

щоправда дедалі частіше зустрічається в наукових дослідженнях у рамках вивчення конкретних об'єктів.

Внутрішній і зовнішній аналіз ситуації може надавати велику кількість інформації. SWOT-аналіз може служити, як «пояснювальний фільтр», щоб скоротити інформацію до оптимальної кількості ключових проблем. Наявність сильних сторін є конкурентною перевагою регіону: чим їх більше, тим кращі конкурентні позиції; слабкі сторони виступають загрозами для конкурентного клімату регіону. Результати SWOT-аналізу Полтавської області наведені у табл. 1.

Таблиця 1.

Аналіз внутрішніх ресурсів Полтавського регіону як можливостей та загроз для його подальшого розвитку

Сильні сторони	Слабкі сторони
<i>Нормативно-правові чинники</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - «Програма економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2011 рік»; - «Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Успішна Полтавщина – заможна територіальна громада. Будуємо разом» - «Цільова програма підтримки інвестиційної діяльності, зміцнення міжнародного іміджу та розвитку міжнародного співробітництва Полтавської області на 2011-2013 роки» - побудова та моніторинг «Стратегії розвитку Полтавської області до 2015 року» 	<ul style="list-style-type: none"> - декларативний характер прийнятих програм розвитку регіону
<i>Економічні чинники</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - вигідне економіко-географічне положення; - наявність природних ресурсів, зокрема корисних копалин: нафти, газу і залізної руди, будівельних матеріалів тощо; - розвиток інфраструктури, зокрема забезпеченість транспортною мережею; - велика кількість підприємств, стрімке зростання їх числа; - інтенсивне зростання суб'єктів малого підприємництва; - нарощення обсягів реалізації продукції та послуг підприємствами регіону; - розвиток пріоритетних галузей економіки, таких як обробна промисловість, 	<ul style="list-style-type: none"> - дотаційність та збитковість сільського господарства; - мала частка у макропоказниках сфери послуг; - виснаження основних родовищ нафти і газу - недостатні капіталовкладення в розвідку корисних копалин, зокрема нафтогазорозвідку - застарілі засоби виробництва, низькі коефіцієнти їх оновлення; - висока матеріально- та енергомісткість продукції - низька інноваційна діяльність, недостатнє її фінансування;

Сильні сторони	Слабкі сторони
<i>Соціальні чинники</i>	
<p>транспорт і зв'язок;</p> <ul style="list-style-type: none"> - зростання обсягів іноземних інвестицій; - потужний науковий потенціал збільшення частки осіб з вищою освітою; - високий рівень кваліфікації та потреба у кваліфікованих робітниках; зростання числа вищих навчальних закладів; - зростання студентів навчальних закладів; - широкий спектр напрямків підготовки фахівців; - зростання числа наукових кадрів; - розвиток медичної сфери; - транспортне сполучення та високий пасажирооборот; забезпечення зв'язком; - зростання ролі туризму у житті мешканців регіону; - багата культурна спадщина. 	<ul style="list-style-type: none"> - низькі обсяги та нестабільність реалізації інноваційної продукції; - недостатня кількість інвестицій, дешевих кредитних ресурсів; - недостатнє використання рекреаційного потенціалу збільшення числа зареєстрованих безробітних та рівня безробіття; - зменшення економічно-активного населення, породжене скороченням чисельності населення регіону; - велике навантаження на осіб працездатного віку особами молодшими та старшими за працездатний вік; - нестабільність динаміки числа зайнятих та рівня зайнятості; - вікові, професійні та кваліфікаційні диспропорції ринку праці; - низький попит на робочу силу; - низький рівень заробітної плати, її висока диференціація за видами діяльності; - висока захворюваність населення та рівень травматизму; - низька забезпеченість населення житлом та благоустроєм.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - державна політика стимулювання розвитку малого підприємництва; - виробництво наукоємної конкурентоспроможної продукції, використовуючи потужний науковий потенціал; - використання надр природних ресурсів, розвиток добувної промисловості; - підвищення рівня освіти робочої сили; - формування середнього класу, зростання добробуту жителів регіону; - формування сприятливих умов для залучення інвестицій в усі галузі економіки; - можливість створення регіональних кластерів; - посилення позицій на внутрішньому ринку, зокрема переробної промисловості; - нова продукція і розширення асортименту; 	<ul style="list-style-type: none"> - нестабільність, зміна законодавчої та нормативно-правової бази; - велика частка банкрутства, особливо малих підприємств; - обмежені бюджетні ресурси для фінансування науково-технічної та соціальної сфер; - подальше скорочення кількості населення і, як результат, – зменшення економічно активного населення; - зменшення частки підготовки кваліфікованих робітничих професій; - наявність тіньового сектору економіки; - зниження платоспроможності споживачів продукції місцевих підприємств; - фінансова і цінова нестабільність, інфляційні процеси

Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - збільшення глибини переробки сільгоспсировини; розвиток нетрадиційних джерел енергії; - розвиток виробництва екологічно чистої продукції; розвиток курортно-рекреаційних зон; - розвиток зеленого туризму; - подальший розвиток народних промислів - створення культурно-туристичних закладів; - покращання природного довкілля; - поглиблення зв'язків науки і виробництва. 	

Підсумовуючи вище наведену характеристику області, можна виділити такі найбільш важливі її конкурентні переваги:

- Полтавщина займає вигідне географічне розташування, що є сприятливою передумовою для розвитку виробництва та надання транспортних послуг;

- стратегічне значення для регіону мають родовища та запаси вуглеводнів і залізної руди;

- з урахуванням наявних ресурсів в області потенціал розвитку мають наступні галузі матеріального виробництва: сільське господарство; харчова та переробна промисловість; видобування та переробка вуглеводнів; житлово-комунальна сфера; видобування й збагачення залізної руди;

- область має значний машинобудівний потенціал, тому розвиток повинні отримати окремі підгалузі й виробництва цієї галузі з урахуванням попиту і стратегічного їх значення;

- Полтавська область виділяється серед інших регіонів України своєю культурною та історичною спадщиною, природно-рекреаційними ресурсами. Ці обставини забезпечують можливість пріоритетного розвитку туризму та курортно-оздоровчого господарства.

Висновки. Дослідження показало, що важливою складовою стратегічного управління розвитком регіону виступає формування

конкурентних переваг у культурному, соціальному, економічному та бізнесовому секторах регіону. Систематизація конкурентних переваг регіону дозволяє виділити їх певні типи залежно від сфери дії, а сукупне врахування цих чинників під час розроблення стратегії розвитку регіону забезпечить сталий розвиток та високий рівень конкурентоспроможності регіону.

Особливе місце займає вивчення сильних та слабих сторін розвитку області, які в даній роботі розглядаються як конкурентні переваги або конкурентне відставання, від якої залежить можливість впровадження стратегічного управління регіоном.

Ідентифікація можливостей та проблем дозволила сформулювати пріоритетні напрямки сталого розвитку Полтавської області, зокрема технічне переозброєння діючих промислових виробництв, впровадження ресурсощадних технологій, освоєння конкурентоспроможної продукції тощо.

Література:

1. «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року». Постанова КМУ від 21 липня 2006 р. N 1001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Беленький П.Ю. Дослідження проблем конкурентоспроможності / П.Ю.Беленький // Вісник Національної академії наук України. – 2007. – № 5. – с. 9-18
3. Беленький П.Ю. Інвестиційно-інноваційне забезпечення конкурентоспроможності регіону / Беленький П.Ю., Шевченко-Марсель В.І., Другов О.О. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2006. – 129 с.
4. Бурдяк О.В. Конкурентоспроможність регіонів як необхідна умова зростання конкурентоспроможності країни (наукова-конференція). [Електронний ресурс] /О.В. Бурдяк – Режим доступу: www.intkonf.org
5. Василенко В.Н. Конкурентоспособность регионов: истоки, оценки и перспективы / Василенко В. Н., Агафоненко О. Ю., Будяков В. Е.; Монография

/ НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 363с.

6. Економічна енциклопедія : У трьох томах. Т.1 / Ред. кол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000 – 864с.

7. Єресько І. Формування конкурентоспроможної регіональної економіки як мета стратегічного планування комплексного розвитку регіону / І. Єресько // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2006. – № 3 (22). – С. 19-25.

8. Ярош А. Конкурентоспроможність регіонів та еволюція регіональної політики Європейського союзу / А. Ярош // Регіональна економіка. – 2004. – №1. – С. 188-193.